

„Vládny dlh je pohľadávkou vlády voči osobnému príjmu a súkromnému vlastníctvu – je nezaplateným daňovým účtom.“

Hans F. Sennholz

Obsah

Konferencia Malá vláda - dobrá vláda
str. 3

Návrh stanoviska k Zelenej knihe EK
str. 4

Plán C
str. 5

Kto si pletie kapitál s obyčajnými peniazmi
str. 6

Mali by diaľnice stavať výhradne slovenskí podnikatelia?
str. 6

Konzumerizmus je keynesiánsstvo
str. 7

Philipp Bagus - Kríza z pohľadu rakúskej ekonómie
str. 8

Dôchodkové úspory na diaľnice? Ďakujem, neprosím
str. 10

Prvé zvyšovanie daní
str. 10

Skrýje sa Írsko za eurovalom?
str. 11

Vyššou mzdou proti nezamestnaným
str. 12

Pro/Anti Market
str. 14

Editorial

Richard Ďurana

Od posledného čísla Market Finesse pretieklo v Dunaži dosť vody a za tento čas sa udialo na Slovensku, ale aj u nás v INESS, mnoho vecí.

V novembri sme získali ďalšie významné medzinárodné ocenenie pre náš vzdelávací projekt Cena štátu - po druhý raz sme boli ocenení americkým Atlas Economic Research Foundation, ktorý portálu udelil cenu Templeton Freedom Award. Ocenenie, ktoré sme získali v konkurencii 132 think tankov zo 48 krajín, sme boli preberať vo Washingtone. Tejto udalosti sa podrobnejšie venujeme na tejto strane.

V novembri sme tiež spoluorganizovali našu prvú medzinárodnú konferenciu s názvom Malá vláda - dobrá vláda, kde ako hlavný rečník vystúpil svetoznámy reformátor, viacnásobný minister, poslanec parlamentu a veľvyslanec Nového Zélandu, uznávaný expert na reštrukturalizáciu verejného sektora prof. Maurice McTigue. Ďalšími rečníkmi boli napríklad predseda Národnej rady SR Richard Sulík, štátny tajomník ministerstva financií Vladimír Tvaroška či Radovan Ďurana z INESS. Viac informácií o podujatí ako aj o tom, kde je možné vzhliadnuť videozáznam prednášok a odporúčania pre vládnú politiku, nájdete na strane 3.

V novembri sme tiež v otvorenom liste vyzvali vládu, aby Európskej komisii odpovedala zaujatím jasného stanoviska k tzv. Zelenej knihe, v ktorej komisia vyzýva členské vlády členských krajín na zaujatie postoja v diskusii o budúcnosti regulácie dôchodkových systémov. INESS tiež predložil svoj návrh znenia stanoviska, ktorý sme adresovali nielen našej vláde, ale tiež priamo Európskej komisii.

Hlavné body si môžete prečítať si ho na strane 4. Keďže sa nám z časových dôvodov nepodarilo publikovať Market Finesse na jeseň, pripomínáme dôležité udalosti z leta:

Na konci júla sme organizovali podujatie s názvom Odkaz Milтона Friedmana pre slobodu, na ktorom sme si pripomenuli prínos tohto veľkého ekonóma 20. storočia a zároveň v zaujímavých prednáškach Juraja Karpiša z INESS, Ronalda Ižipa z Trim Brothers a následnej diskusii rozobrali aktuálne dianie v monetárnych záležitostiach a možné budúce scenáre vyplývajúce zo súčasných politík centrálnych bánk. Viac sa dočítate na strane 9.

Začiatkom augusta predniesol v Bratislave na pozvanie INESS Dr. Sean Gabb, riaditeľ The Libertarian Alliance, už svoju tretiu výročnú prednášku, tentoraz na tému Creating Libertarian Hegemony via Control of the Popular Arts. O tom, kde sa dá pozrieť videozáznam jeho zaujímavej prednášky, sa dočítate na str. 10.

A ako to už býva, komentovali a analyzovali sme tiež kroky našich nových zákonodarcov i dianie v Eurozóne. Niekoľko komentárov nájdete aj v tomto vianočnom čísle.

Nezabudnite sa pripojiť k tisícke našich priateľov na Facebooku. Budete vždy v obraze, čo pripravujeme a na čom práve pracujeme.

Prajem Vám pekné sviatky prežité v kruhu tých, na ktorých vám záleží,

Richard Ďurana

INESS získal ocenenie

Templeton Freedom Award 2010

INESS sa podarilo už po druhý raz získať prestížne ocenenie Templeton Freedom Award, ktoré každoročne udeľuje americký Atlas Economic Research Foundation think-tankom z celého sveta za výnimočný prínos pri šírení myšlienok slobody. INESS ocenenie získal v kategórii Cena za výnimočný počin mladých inštitútov, pričom Atlas najviac zaujal náš dlhodobý vzdelávací projekt Cena štátu a spôsob, akým približujeme mladšej generácii všeobecné poznatky o základných mechanizmoch a proporciách verejných financií.

Spomedzi 132 think-tankov zo 48 krajín odborná porota v ôsmich kategóriách ocenila prínos spolu šestnástich think-tankov z desiatich krajín. S tohoročným ocenením získava každý víťaz cenu 10 000 dolárov.

V novembri sme cenu boli prebrať vo Washingtone, DC. Atlas Economic Research Foundation cenu zvyčajne odovzdáva v rámci svojej výročnej konferencie The Liberty Forum. Tento rok sa na nej počas dvoch dní zúčastnilo viac než 380 účastníkov z celého sveta. Témami panelov boli od šetrenia vo verejných financiách, sound money, cez aplikáciu biznis modelov do šírenia slobody až po energetickú budúcnosť. Vystúpili takí rečníci ako Charles Murray, Russ Roberts z Mercatus Center, Ed Crane z CATO Institute, Steven Horwitz z St. Lawrence University, Gabriel Calzada z Instituto Juan de Mariana v Španielsku či Tom Palmer z Atlasu. V paneli Messaging Strategies vystúpil s prednáškou aj Richard Ďurana.

Jedným z vrcholov podujatia bol každoročný The Freedom Dinner, na ktorom sa zúčastnilo viac než 350 hostí. Hlavným rečníkom bol

známy americký komentátor a laureát Pulitzerovej ceny George Will. Náhoda napríklad chcela, že som na Freedom Dinner stretol novozélandského reformátora Maurica McGuea, ktorý bol len pár dní predtým hlavným rečníkom na našej konferencii s názvom Malá vláda - dobrá vláda v Bratislave (viac na strane 3).

Tento rok samotnému Liberty Forum predchádzal kurz Think Tank 101 pre 19 lídrov nádejných inštitútov zo 14 krajín z celého sveta. Richard Ďurana bol jedným z lektorov. Z hľadiska možnej spolupráce s ďalšími inštitútmi z celého sveta je pre nás určite zaujímavý veľký záujem o projekt Cena

štátu, zaznamenali sme viacero ponúk na spoluprácu na mutáciách pre viaceré krajiny. Snáď sa niektoré podarí zrealizovať. Nech je čo porovnávať.

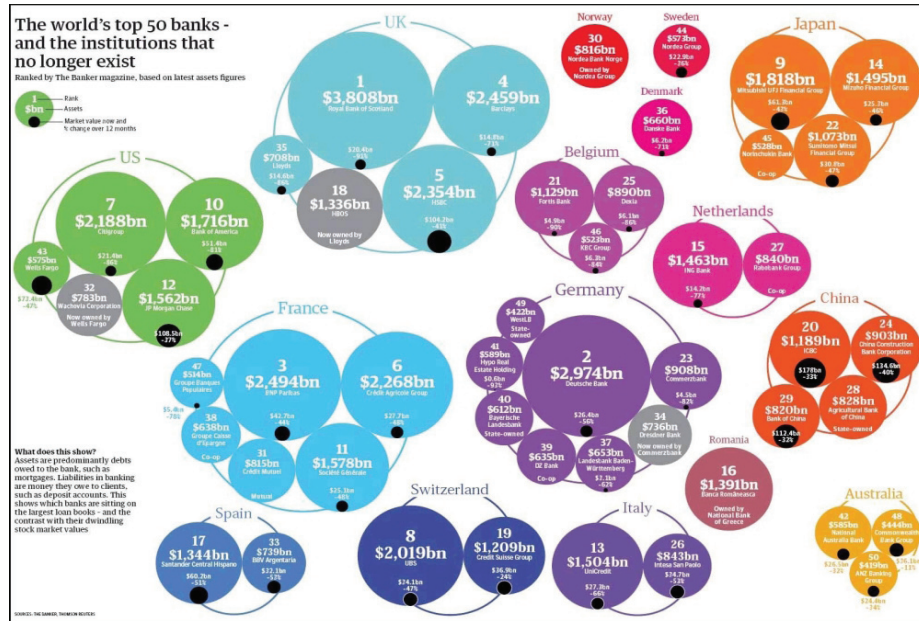
© Atlas Economic Research Foundation

Richard Ďurana preberá cenu od riaditeľa Atlasu Brada Lipsa (vľavo) a prezidenta Alexa Chafuena (vpravo).

Porovnanie

Kto má väčší problém?

50 najväčších bánk sveta a ich rozmiestnenie po krajinách (číslo v kruhu je miesto v rebríčku veľkosti a pod ním veľkosť aktív v mld. USD). Z grafu je jasné, prečo sú komerčné banky a ich nedostatočná kapitalizácia zásadne významnejším problémom v EÚ ako USA.

Výdavky štátu

Domov Spevákkeho zboru slovenských učiteľov (SZSU)

Ročné náklady: 216 358 eur v roku 2009 (podľa záverečného účtu Ministerstva školstva SR)

Popis: Domov SZSU je príspevková organizácia Ministerstva školstva SR, ktorá prevádzkuje penzión v Trenčianskych Tepliciach. Pôvodne bol penzión vo vlastníctve Spevákkeho zboru slovenských učiteľov. Ministerstvo školstva dnes prispieva na chod penziónu uvedenou sumou, pričom dotácia sa pravdepodobne využíva na financovanie

ubytovania počas sústredení členov spevákkeho zboru (výročná správa ani doplňujúce informácie nie sú dostupné).

Vzhľadom na dostatok alternatívnych ubytovacích možností nie je zjavné, prečo ministerstvo podporuje práve tento penzión. Úlohou verejného sektora, a to sa týka aj rekreačných zariadení ostatných ministerstiev, by nemalo byť poskytovanie služieb, ktoré v dostatočnej miere a kvalitatívnej škále poskytuje súkromný sektor. Prípadná podpora Spevákkeho zboru učiteľov, by mala spadať pod grantové schémy Ministerstva kultúry.

Konferencia Malá vláda - dobrá vláda

Richard Ďurana

INESS a SAKS (Slovenská asociácia pre znalostnú spoločnosť) zorganizovali v Bratislave dňa 2. novembra 2010 medzinárodnú konferenciu s názvom **Malá vláda - dobrá vláda** s atraktívnym obsadením, ktorá priniesla nielen zaujímavé prednášky ale aj inšpiratívnu diskusiu.

Na konferencii, ktorá sa uskutočnila v utorok 2. novembra v hoteli Radisson Blu Carlton v Bratislave sa prezentovali a prediskutovali možnosti, spôsoby a efekty redukcie vládnych zásahov a výdavkov.

S plenárnou prednáškou o význame redukcie štátu vystúpil prof. Maurice McTigue, viacnásobný minister, poslanec parlamentu a veľvyslanec Nového Zélandu, uznávaný expert na reštrukturalizáciu verejného sektora, v súčasnosti viceprezident Mercatus Center pri George Mason University vo Washington.

Na konferencii vystúpili:

Rudolf Požgay, SAKS , Richard Ďurana, INESS (otvorenie konferencie)

prof. Maurice McTigue - Význam redukcie štátu - best practice z Nového Zélandu (plenárna prednáška)

Richard Sulík (predsedova Národnej rady Slovenskej republiky) - Štátna byrokracia a transfery medzi štátom a obyvateľstvom

Vladimír Tvaroška (štátny tajomník Ministerstva financií) - Štát pod ťarchou ekonomickej recesie

Ľubomír Plai (AZZZ) - Produktivita vlády verus kvalita štátnej služby

Ján Oravec (RÚZ) - Čo potrebujú podniky pre svoju prosperitu ako fundamentu pre prosperitu spoločnosti

Radovan Ďurana (INESS) - Čo stojí za rastom verejných výdavkov?

Na našich stránkach nájdete nielen **videozáznam prednášok i diskusie** ale aj **powerpointové prezentácie rečníkov**.

Fotogaléria z podujatia:

Maurice McTigue

Richard Sulík

Vladimír Tvaroška

Ľubomír Plai

Ján Oravec

Radovan Ďurana

Partneri podujatia

Sponzori podujatia

Mediálny partner podujatia

Odporúčania z konferencie Malá vláda - dobrá vláda

a z rozhovorov s prof. Maurice McTigue

Prof. Maurice McTigue ako viacnásobný minister vo vláde Nového Zélandu prispel významnou mierou v 90-tych rokoch minulého storočia k redukcii vládnych výdavkov o cca 66%. Mnohé z reforiem, ktoré presadil, sú v platnosti dodnes.

Vlády vo vyspelých krajinách deklarujú záujem zabezpečovať prosperitu svojich krajín. Tento zámer, ak má byť udržateľný, je možné zabezpečiť len pri dodržaní logiky hospodárskeho rozvoja, ktorá má nasledovnú postupnosť:

investície -> pracovné miesta -> prosperita

Realizácia tejto postupnosti v podmienkach Slovenska vyžaduje zvýšiť atraktivitu podnikateľského prostredia v očiach investorov, ako nevyhnutnej podmienky pre prílev kapitálu. V tejto súvislosti je mimoriadne dôležité realizovať takú vládnú politiku, ktorá bude reálne vytvárať podmienky pre rozvoj podnikania na Slovensku.

Odporúčania pre vládnú politiku:

A. Zvýšenie atraktivity podnikateľského prostredia znamená:

1. Zredukovať administratívnu náročnosť a urýchliť (zjednodušením a elektronizáciou) procesy:

- zakladanie podnikov,
- zápis zmeny vlastníka nehnuteľnosti do katastra,
- zakladanie živnosti a obchodných spoločností,
- vydanie stavebného povolenia,
- platenie daní.

2. Odbúrať vládne intervencie a stimuly

(transakčné náklady robia z vládnych stimulov neefektívne nástroje, ktoré navyše deformujú konkurenčné prostredie).

3. Zvýšiť efektivitu práce súdov za účelom

zabezpečenia vymožitelnosti práva.

4. Zredukovať a zefektívniť tvorbu zákonov, ktoré majú dopad na podnikateľské prostredie.

- Odmietajú európsku legislatívu zvyšujúcu administratívnu náročnosť v podnikateľskej sfére.

- Zriaďiť komisiu, ktorá bude odobrovať jednotlivé legislatívne návrhy na zavádzanie nových regulácií do parlamentu. Zároveň zabezpečiť, aby žiadna regulácia nemohla byť zavedená bez schválenia parlamentom. Predsedom komisie by mal byť predstaviteľ opozície v parlamente. Každá regulácia predložená komisii musí obsahovať doložku dopadov na všetky sektory a odôvodnenie jej potrebnosti. Ak ju komisia do parlamentu nepustí, žiadosť na rovnakú reguláciu môže byť komisii predložená najskôr o rok. Každá regulácia má limitovanú platnosť (5 rokov), čo zabezpečí pravidelný návrat do parlamentu a vyhodnocovanie jej opodstatnenia.

B. Vládnú politiku zamerať na elimináciu verejného dlhu, ktorý zo svojej podstaty vytvára pre potenciálnych investorov neisté prostredie (pravdepodobnosť zvýšenia daní v budúcnosti). Za tým účelom:

- Zredukovať výdavky verejnej správy. Z aktivít zabezpečovaných štátnou správou a samosprávou vyčleniť tie, ktoré môžu byť zabezpečované privátnou sférou.

- Požiadavky na financovanie programov na jednotlivých ministerstvách ako aj vo vláde posudzovať pri dodržaní nasledovných kritérií:

1. Preukážete reálnu existenciu problému
2. Preukážete, že navrhovaný program alebo aktivita vyrieši problém
3. Informujte o tom, kto iný už rieši daný problém (zabezpečuje príslušnú aktivitu) s cieľom posúdiť, že či by nebolo efektívnejšie finančne mu prispieť namiesto vytvárania nového duplicitného programu.
4. Vyčíslíte finančné náklady spojené s reali-

záciou programu (aktivity)

5. Preukážete, že keď ukončíte daný program, nebudú potrebné znova ďalšie financie.

- Pracovníkov verejnej správy finančne motivovať na znižovaní výdavkov.

- Spružniť mobilitu pracovníkov verejnej správy (napr. výpovednú lehotu nahradiť zvýšením platu).

- Rozpočtovým a príspevkovým organizáciám by sa nemali nominálne medziročne navyšovať rozpočty, ale v dôsledku predpokladaného rastu produktivity naopak znižovať. (príklad z Nového Zélandu ukazuje, že medziročný pokles rozpočtu o 2% pre všetky RO a PO, pokiaľ je definovaný zákonom, nemá negatívny vplyv na kvalitu služieb poskytovaných týmito organizáciami ani po viac ako desaťročí, práve naopak, je tlakom na vyššiu efektivitu)

Po eliminácii dlhu, na základe zníženia výdavkov štátu, prebytky rozpočtu využiť na znižovanie daní a vytváranie rozpočtovej rezervy pre krízové prípady. V rozpočte by malo byť uvedené detaily rozhodnutia, ako sa s prebytkom naloží.

C. Zabezpečiť vysokú mieru transparentnosti vo všetkých aktivitách verejnej správy spojených s používaním prostriedkov získaných od daňových poplatníkov a tiež vo financovaní politických strán.

Za tým účelom prijať zákony o transparentnosti a fiškálnej stabilite. Pre inšpiráciu pozrieť zahraničnú legislatívu:

- Fiscal Responsibility Act – Nový Zéland
- Budget Honesty Act – Austrália
- Code of Fiscal Stability – Veľká Británia
- Government Accountability & Transparency Act – Kanada.

Vypracovali: Richard Ďurana, INESS, Rudolf Požgaj, SAKS

Návrh stanoviska k Zelenej knihe EK

Radovan Ďurana

INESS Inštitút ekonomických a spoločenských analýz v tomto dokumente predkladá svoj návrh znenia stanoviska k Zelenej knihe zverejnenej Európskou komisiou, v ktorej vyzýva vlády členských krajín na zaujatie postoja v diskusii o budúcnosti regulácie dôchodkových systémov.

Európska komisia zverejnila Zelenú knihu venovanú dôchodkovej problematike so snahou rozvinúť diskusiu o potrebe zavedenia

nových, či úprav existujúcich regulácií v tejto oblasti, ktorých cieľom by mali byť **primerané, trvalo udržateľné a bezpečné európske dôchodkové systémy**. V Zelenej knihe predostrela 14 otázok týkajúcich sa budúcej podoby dôchodkových systémov, ku ktorým by sa mali vyjadriť nielen vlády členských krajín, ale aj občania, ktorých sa to týka. Termín ukončenia verejného pripomienkovania bol stanovený na 15.11. 2010.

Komisia v tomto dokumente identifikovala najväčšie výzvy dôchodkového zabezpečenia v členských krajinách EÚ. Sú nimi ich finančná udržateľnosť a miera náhrady v prostredí meniacej sa demografickej štruktúry a neistého hospodárskeho rastu. Viaceré krajiny už reformným procesom prešli, niektoré viac, niektoré menej úspešne. Tohto predmetu sa tiež dotýkajú predložené otázky Komisie, ktorá sa okrem iného pýta, či by

mali byť posilnené a rozšírené celoeurópske regulácie s cieľom zabezpečiť udržateľné a primerané dôchodkové zabezpečenie. Domnievame sa, že nie.

Hoci komisia v Zelenej knihe uvádza, že primárnu zodpovednosť za dôchodkové systémy majú členské krajiny a dokument neobsahuje konkrétne návrhy, už samotná formulácia otázok vzbudzuje podozrenie z možného pretavenia niektorých z otázok do všeobecne platných smerníc, čo by znamenalo významné obmedzenie možností budúcich úprav dôchodkových systémov. **Vyzývame preto Slovenskú vládu, aby Európskej komisii odpovedala zaujatím jasného postoja, ktorý prispeje k zabezpečeniu suverenity Slovenska v tejto oblasti. Priestor pre kompetenciu Európskej komisie v otázkach dôchodkového systému by mal byť podľa INESS ohraničený tromi cieľmi:**

1. Zjednodušovať cezhraničnú prenositeľnosť dôchodkových nárokov vyplývajúcu z voľného pohybu ľudského kapitálu.

2. Vytvárať tlak na členské štáty, aby transparentne a čo najobjektívnejšie informovali o rizikách, ktorým čelia nielen kapitálové formy sporenia, ale aj priebežné formy zabezpečenia.

3. Pripravovať analytické výstupy porovnávajúce jednotlivé systémy na základe spoločnej metodológie, ktoré by mali slúžiť nielen ako zdroj inšpirácie (best practice) pre národných tvorcov politik, ale tiež ako zrkadlo, ktoré môžu dobre informovaní občania nastaviť politikom, ktorí prirodzene prehliadajú dlhodobé efekty navrhovaných opatrení.

Všeobecné zhodnotenie

Medzi krajinami EÚ panujú v oblasti dôchodkového zabezpečenia neustále obrovské rozdiely. Rozdielnosť týchto systémov odráža odlišný spoločenský a kultúrny vývoj, systémy rozličným spôsobom reflektujú spoluprácu a vzájomnú závislosť generácií v danej krajine. Na ilustráciu stačí poukázať napríklad na súčasnú odlišnosť dôchodkového zabezpečenia v Holandsku, kde dôchodky z penzijných a zamestnaneckých fondov v súčasnosti predstavujú takmer 60% hodnoty dôchodku, a v Grécku, kde celá dôchodková dávka plynie výhradne z verejného dôchodkového

systému, pričom podiel dôchodku na priemernej mzde je napriek odlišnej ekonomickej výkonnosti týchto krajín rovnaký. Mnohé krajiny si pritom stále nespĺnili domácu úlohu a nepristúpili k riešeniu problematických priebežných systémov. Sprísnenie existujúceho regulačného prostredia, či zavedenie novej spoločnej regulácie stanovujúcej konkrétne požiadavky a limity je v tak rozličnom prostredí nežiaduce.

Za existencie neistoty budúceho ekonomického rastu, ktorá je zvlášť dnes evidentná a zároveň nemožnosti predvídať ekonomické vzťahy v horizonte presahujúcom jednu dekádu, by bolo nanajvýš nezodpovedné zväzovať krajiny v ich úsilí prispôbovať systém sociálneho zabezpečenia ekonomickým možnostiam harmonizujúcou reguláciou. Naopak stav, v ktorom vznikajú rôzne spôsoby riešenia problémov, vedie na jednej strane ku generovaniu optimálneho riešenia (konkurencia), ktoré nie je dopredu poznateľné, na druhej strane je poistením proti vzniku enormných nákladov pri zlyhaní jedného z postupov.

Každá regulácia nevyhnutne so sebou nesie riziko zlyhania, nesprávneho nastavenia. Dôchodkové systémy sú behom na dlhé trate a chybné rozhodnutia pri ich nastavovaní vedú k vysokým nákladom na ich nápravu, či už finančným, alebo spoločenským, vyplývajúcim zo spomínanej vzájomnej závislosti generácií. Súčasné generácie si musia byť vedomé zodpovednosti za možné negatívne dopady regulácie, nakoľko tieto rozhodnutia v rámci štátom zabezpečovaných dôchodkových systémom vytvárajú záväzky pre dosiaľ nenarodené generácie, ktoré môžu mať na primeranosť či spoluúčasť na dôchodkovom zabezpečení iný názor, ako ich rodičia, či prarodičia, ktorí tieto systémy vytvárajú. Doznievajúca finančná kríza, ktorej spoločným menovateľom bola okrem iného aj neschopnosť (podľa niektorých nemožnosť) zabezpečiť efektívnu finančnú reguláciu, ukázala, že náklady chybné nastavených pravidiel môžu byť rozsiahle.

V neposlednom rade vytváranie harmonizovaných štandardov na centrálnej úrovni znamená znižovanie miery zodpovednosti lokálnych politikov. Za akékoľvek zlyhanie takejto regulácie, nech je ním nastavenie

primeranosti výšky štátom vyplácaného dôchodku, alebo požiadavky na kapitálovú primeranosť penzijných fondov, by nebolo možné vyvodiť jednoznačnú politickú zodpovednosť.

Okrem rizík, vyplývajúcich z možného pristúpenia k intenzívnejšej harmonizácii dôchodkových systémov, je potrebné uviesť aj skutočnosti, ktorým Komisia nevenuje v Zelenej knihe dostatočnú pozornosť, prípadne ich nesprávne interpretuje.

V Zelenej knihe sa vyhla otázke výpočtu a zverejňovania skrytého deficitu dôchodkového systému. Práve tento údaj by mal rozšíriť súčasný spôsob zverejňovania verejného dlhu a odkryť tak nevyváženosť priebežných systémov zabezpečenia.

Pri čítaní dokumentu možno nadobudnúť pocit, že povinné systémy individuálneho kapitálového sporenia nie sú dostatočne regulované. Najmä v prípade Slovenska je pritom opak pravdou. Práve príliš prísna a opatrná regulácia, snaha eliminovať každé riziko, zabráňuje možnému vyššiemu zhodnoteniu úspor. Rovnako autori hovoria o probléme dvojnásobných platieb, to jest potrebe dotovania prvého piliera vplyvom odklonu časti odvodov do fondov II. piliera. Označenie tohto transferu za problém vedie k podozreniu, že autori textu podceňujú dlhodobú neudržateľnosť priebežných pilierov vzhľadom na demografický vývoj. Povinný druhý pilier, ktorý znižuje budúce záväzky štátnych pokladníc, je riešením a nie podstatou tohto problému. Nejde teda o dvojnásobnú platbu, ale o realizáciu nevyhnutných nákladov dôchodkovej reformy, pričom práve ich financovanie z daňových a privatizačných príjmov vyjadruje skutočnosť, že ide o celospoločenské bremeno.

Konkrétne otázky

Európska komisia vo svojom dokumente vzniesla 14 otázok, na ktoré očakáva od členských štátov odpovede. Viaceré z týchto otázok majú zásadný charakter, preto sme pripravili navrhované zdôvodnenie odpovedí. Nájdete ich na našej internetovej stránke.

Bratislava, 8.11. 2010

Plán C

Juraj Karpiš

Euro dostalo začiatkom roka v Grécku infarkt. Írska horúčka odhalila, že nákladný bajpas vo forme eurovalu nezabral tak, ako sa čakalo.

Fakt, že nad osudom eura stále visí otáznik, vyvoláva diskusie o potrebe plánu B pre Slovensko. Ako alternatíva bola navrhnutá exhumácia a oživenie slovenskej koruny.

Späť k malej, volatilnej mene a návrat ob-

sahu a vážnosti výškovej budove naproti Slovenskému rozhlasu? Dať slovenským politikom s katastrofálnym vysvedčením za fiškálne zvládnutie krízy opäť do rúk zázračný „bezodný“ hrnček monetárnej politiky a tým aj osud našich úspor? Návrat zombie koruny naozaj neznie ako príliš lákavý scenár.

No existuje aj iné riešenie. Je možné vystúpiť z eurozóny a zbaviť sa hrozivo rastúcich zá-

vázkov na záchranu bohatších, nezodpovednejších krajín a ich bankárov bez toho, aby sme teatrálné zanevreli na euro. Stačí zrušiť monopol jedinej, politikmi vybranej meny na Slovensku.

Nechajme na samotných ľudí, či si preložia vajíčka z jediného košíka opatrovaného Európskou centrálnou bankou aj do ďalších košíkov alternatívnych mien, ktoré si získajú

ich dôveru. Nech si vyberú, ktorá mena je z celosvetovej konkurencie najlepšia.

Podľa nich a nie podľa ministerstvom financií zaplatených propagačných reklám a letákov. Nech hlasujú svojimi peniazmi, ktorá centrálna banka sa zočivočí následkom krízy

správa najzodpovednejšie.

Rovnako ako slovenská vláda nerozhoduje o operačnom systéme v našich počítačoch, nemala by ani o tom, v akej mene obchodujeme, žijeme či platíme dane. Ak zavedieme voľný obeh mien na našom území, prestane-

me byť rukojemníkmi tých, čo za nás rozhodnú vo Frankfurtu alebo v Bruseli.

SME, 20.12. 2010

Kto si pletie kapitál s obyčajnými peniazmi

Juraj Karpiš

Obyvatelia ostrova Yap v Mikronézii používali ako peniaze rai kamene. Sú to veľké vápencové disky s dierou v strede. Najväčšie z nich majú polomer dva metre, váhu štyri tony.

Tak ako všetky peniaze, ktoré si vyberie voľný trh, aj rai kamene boli veľmi vzácné. Na ich vytesanie a transport zo 650 kilometrov vzdialených ostrovov Palau bolo treba vyše sto ľudí. Platilo sa nimi na svadbách, pri dedení, pri politických obchodoch či pri obyčajných nákupoch.

Disky boli roztrúsené po ostrove, mnohé z nich pri miestach, kde sa stretávajú ostrovania. S diskom sa pri zmene jeho vlastníka málokedy hýbalo, pridalo sa len meno nového.

Na prelome 20. storočia ovládlo ostrov Nemecko. Jeho správcovia boli spočiatku zúfalí. Nevedeli nájsť spôsob, akým by donútili miestnych pracovať na prestavbe tamojších ciest.

Potom to niekomu napadlo. Nemci ostrovanov vyvlastnili namalovaním čiernych krížov na rai kamene. Napriek tomu, že miestnym neubudlo z potravín, domov či pracovnej sily, cítili sa neznesiteľne chudobní. Zrazu boli pre Nemcov ochotní tvrdo drieť výmenou za zmazanie kríža na zbytočných diskoch.

Absurdné? S výsmechom „primitívnych“ ostrovanov opatrne. Kto verí v schopnosť centrálnej banky zvyšovať blahobyť spoločnosti stimuláciou ekonomiky „lacnými peniazmi“ alebo očakáva úspech kvantitatívneho uvoľňovania, smeje sa sám na seba.

Kým ostrovania verili, že pomaľovaním kameňov schudobneli, on verí, že vyrobením nových žetónov zbohatneme. Podlieha rovnakému klamu - pletie si reálny kapitál s obyčajnými peniazmi.

SME, 22.11.2010

Mali by diaľnice stavať výhradne slovenskí podnikatelia?

Martin Vlachynský

„Štát by mal dávať zákazky výhradne slovenským firmám.“ Táto myšlienka je často recyklovaná nielen vo verejných kruhoch, ale aj v súkromnej sfére. Nedávno to bol Klub 500, teda klub slovenských vlastníkov a spoluvlastníkov spoločností zamestnávajúcich viac ako 500 zamestnancov, ktorý vydal prehlásenie, že „sú pohoršení konaním rezortu dopravy pri plánovanej výstavbe diaľnic v rámci projektov PPP. Cieľom každej vlády musí byť podpora vlastnej ekonomiky, podpora a vytváranie podmienok pre tvorbu a udržanie pracovných miest ľudí, ktorí v danej krajine žijú.“ Je však uprednostňovanie dodávateľov na národnej báze skutočne výhodné? Rozoberieme to na najčerstvejšom prípade.

Výhodnosť výhradného prideľovania štátnych zákaziek je pre vlastníkov slovenských firiem nesporná. Vzhľadom k tomu, že slovenských firiem schopných postaviť tak roz-

siahly projekt, ako sú diaľnice, je minimum, znamenalo by zbavenie sa zahraničnej konkurencie prakticky automatické zabezpečenie obrovských objednávok pre pár firiem bez ohľadu na cenu a kvalitu – sen každého podnikateľa.

Automatická prospešnosť takéhoto kroku pre slovenského občana je však iba imaginárna, pričom môžeme argumentovať z troch pohľadov.

Nie je to výhodné pre Slovensko. Naša republika je malou ekonomikou, ktorá čerpá veľké výhody z otvoreného trhu. V januári až auguste 2010 sme vyviezli tovary a služby za 30,3 miliárd euro. Autá zo Žiliny, obrazovky z Trnavy, či železné plechy z Košíc – to všetko uprednostnili obyvatelia sveta pred svojimi domácimi výrobkami, pretože na Slovensku to vieme vyrobiť efektívnejšie. Opačným smerom prítiekli tovary a služby za 30 miliárd euro – suroviny a služby, ktoré nemáme

(ropa, bauxit, železná ruda či dovolenky pri mori), alebo ich nedokážeme vyrobiť tak efektívne, ako zahraničie (napríklad mikročipy, turbíny a aj diaľnice). Import pracovné miesta neničí, ale presúva ich tam, kde vyrobia viac – do exportných odvetví. Ak by sme nasilu uprednostňovali výrobu všetkého doma, skončili by sme tam, kde Severná Kórea – vyrábajúca všetko, ale nič poriadne.

Nie je to výhodné pre občana. Vynecháme otázku, prečo vlastne staviame diaľnice z našich daní, a nenecháme to na trh, a ostane pri základnom pravidle výhodného obchodu – čo najvyššiu kvalitu za čo najmenej peňazí. V tomto prípade zákazku získali nemecké a rakúske spoločnosti. Slovenský občan tak dostane za menej peňazí lepšiu diaľnicu (za predpokladu, že obstarávanie prebehlo korektne). Medzinárodná konkurencia je aj väčšou zárukou, že si firmy postrážia súťaž a upozornia na nekalé praktiky,

ako sa stalo už mnohokrát. Ak by zákazky automaticky dostávali len slovenské firmy, je väčšie nebezpečenstvo, že politici by za drobný poplatok odsúhlasili projekt s nezmyselnými nákladmi. Ako sa už stalo mnohokrát.

Tretí pohľad rozporuje výhodnosť „národného obstarávania“ pre zamestnancov slovenských stavebných firiem. Samozrejme, automatické garantovanie zákaziek by krátkodobo zaistilo zamestnanosť v odvetví a možno aj zatlačilo na zvýšenie miezd. Z dlhodobého hľadiska by tieto firmy, chránené pred konkurenčným tlakom, mali slabú motiváciu na neustále zlepšovanie a zefektívňovanie. Jedného dňa sa dnešné budovanie diaľnic na dlh nevyhnutne zastaví, alebo prudko spomalí, a v tom momente umelo chránené firmy budú hodené na trh,

kde budú mať voči ostrieľaným súperom ťažkú pozíciu. Angažovanosť nemeckých či rakúskych firiem na Slovensku pritom neznamená, že uvidíme tisíce Nemcov v reflexných vestách valcovať asfalt, alebo bagrovať zeminu. Väčšina pracovníkov bude slovenská, len riadenie, know-how a časť strojového parku bude zahraničná.

Automatické pridelenie štátnych zákaziek slovenským firmám by znamenalo slušné zisky pre ich vlastníkov, ale pravdepodobne čistú stratu pre slovenských daňových poplatníkov.

Autor je spolupracovník INESS

Hospodárske noviny, 16.12. 2010

Konzumerizmus je keynesiánstvo

Steven Horwitz

Jedným z najzhubnejších a najrozšírenejších ekonomických omylov je presvedčenie, že kľúčom k zdravej ekonomike je spotreba. S touto myšlienkou sa neustále stretávame v tlači i pri bežných konverzáciách, a to najmä v období ekonomickej recesie. Ľudia hovoria: „No, ak by sme opäť začali nakupovať tovar, ekonomika by sa pozdvihla“ alebo „Ak by bolo viac peňazí v rukách spotrebiteľov, dostali by sme sa z krízy.“ Táto viera v silu spotreby je niečo, čo v posledných rokoch vedie väčšinu hospodárskych politík s nekončiacim zoznamom protikrizových balíčkov.

Táto predstava je dedičstvom pomýleného keynesiánskeho učenia. Zdrojom bohatstva je *produkcia*, nie *spotreba*. Ak chceme mať zdravú ekonomiku, musíme vytvoriť také podmienky, kde výrobcovia môžu pokračovať v procese vytvárania bohatstva určeného na spotrebu, a zároveň podmienky, ktoré domácnostiam a firmám umožnia vytvárať úspory, ktoré sú nevyhnutné na financovanie tejto produkcie.

Zváža to k prirovnaniu k problému „sliedka alebo vajce“; napokon načo je dobré vyrábať tovar ak ho nemá kto spotrebovať? Východiskom z tohto kruhu je uvedenie si, že spotreba je možná len vtedy, ak sme *niečo* vyrobili a *predali* za účelom získania prostriedkov *na to, aby sme mohli spotrebovať*. Začať analýzu spotrebou vychádza z predpokladu, že prostriedky na ňu už sú nadobudnuté. Naopak, bohatstvo sa tvorí v procese výroby, pri ktorom sa zdroje preskupujú tam, kde majú pre ľudí vyššiu hodnotu ako pri alternatívnom rozložení. Táto výroba je financovaná z úspor domácností, ktoré sa spotreby vzdali.

Vkladanie väčšieho množstva zdrojov do rúk spotrebiteľov prostredníctvom vládnych stimulov zlyháva práve preto, lebo takto pre-

sunuté bohatstvo v skutočnosti pochádza od producentov. Toto sa zreteľne prejaví pri výdavkoch financovaných z daní, ale rovnako tak pri deficitných výdavkoch a inflácii. Pri deficitných výdavkoch bohatstvo pochádza z nákupov štátnych dlhopisov producentmi. Pri inflácii pochádza úmerne od držiteľov dolárov (ktoré boli získané z produkcie), ktorých kúpna sila je oslabená nárastom ponuky peňazí. Ani v jednom prípade vláda bohatstvo nevytvára. Rovnako ani spotreba. Nová možnosť spotreby má stále pôvod v predošlých procesoch výroby. Ak chceme ozajstný stimul, musíme výrobcom vytvoriť priaznivejšie podmienky pre produkciu, a nie penalizovať úspory, ktoré ich financujú.

Na vine je Keynes

Z historického hľadiska vnieslo do ekonómie dôraz na spotrebu keynesiánstvo. Pred keynesiánskou revolúciou ekonómovia verili, že zdrojom dopytu je produkcia, a že podpora vytvárania úspor a produkcie je cestou k hospodárskemu rastu. Toto je viac menej správa interpretácia Sayovho zákona trhu. Ako na začiatku 19. storočia sám J.B. Say povedal:

„Samotná podpora spotreby nie je pre obchod prínosom; problém spočíva v poskytovaní prostriedkov; nie v stimulácii túžby spotrebovať; a videli sme, že tieto prostriedky poskytne produkcia sama o sebe. Preto cieľom dobrej vlády je podpora produkcie, zlá vláda podporuje spotrebu.“

„Podpora produkcie“ samozrejme neznamená nič iné, ako možnosť výrobcov slobodne vyhľadávať zisky tak, ako to uznajú za vhodné v medziach klasického – liberálneho právneho rámca. To neznamená, že by mala vláda umelo podporovať výrobcov, rovnako ako to neznamená, že by mala podporovať spotrebu.

Veľkou iróniou je, že ľavičiarci často argumentujú, že kapitalizmus rovná sa „konzum“. Podľa nich zástancovia voľného trhu veria, že väčšia spotreba podporuje hospodársky rast; a tak sme obvinení z toho, že poskytujeme ideologickú príkrývku na obhajobu konzumu, ktorý vidia ako plytvanie so zdrojmi. Čo však ľavicovým kritikom uniká je, že ekonómovia za hnaciu silu ekonomického rastu a prosperity nikdy nepovažovali spotrebu, až kým prevahu nezískala keynesiánska kritika voľného trhu.

Vďaka keynesiánstvu sa ohniskom makroekonomickej politiky a ekonomického rozvoja stala manipulácia s prvkami celkového príjmu (spotreba, investície a vládne výdavky). Práve keynesiánsky teoretický rámec viedol k vývoju štatistiky národného dôchodu, ktorý podáva obľúbené argumenty v prospech väčšej spotreby.

Už viac ako 150 rokov považujú zástancovia voľného trhu spotrebu za ničenie bohatstva a naopak, úspory a produkciu za jeho tvorbu. Nikdy netvrdili, že „stimulácia spotreby“ je cestou k prosperite. Preto ich nikto nemôže obviňovať z obhajoby „spotrebiteľskej kultúry“. A to isté sa vzťahuje aj na zástancov voľného trhu v 20. storočí ako boli Mises a Hayek.

Ak chcú ľavičiarci kritizovať sústredenie sa modernej ekonómie na spotrebu, mali by sa obrátiť na keynesovský intervencionizmus.

Steven Horwitz je profesorom ekonómie na St. Lawrence University v Spojených štátoch amerických

Článok bol publikovaný v časopise Freeman dňa 9.12. 2010

Peložila Katarína Korblová

Philipp Bagus - Kríza z pohľadu rakúskej ekonómie

INESS

Philipp Bagus, ktorý prednášal na našom podujatí Seminár rakúskej ekonómie (Ekonomia, ktorá predpovedala krízu), poskytol rozhovor pre časopis Times, magazín Tatra banka pre klientov služby private banking.

Významným faktorom pri vzniku finančnej krízy bol nesúlad medzi splatnosťou pohľadávok a záväzkov. Grécka kríza odhalila slabé miesta monetárnej politiky Európskej centrálnej banky a projektu eura. Čiastočná stabilizácia finančného systému bola dosiahnutá iba za cenu výrazného zhoršenia súvah centrálnych bánk a v systéme stále nedošlo k očistnej likvidácii chybných investícií.

Ako vidíte súčasnú situáciu? Je kríza za nami?

Situácia sa stabilizovala za cenu masívnych vládnych intervencií a nárastu štátnych dlhov. Zdá sa, že sa momentálne nachádzame v recesii tvaru L. Nedošlo ešte k očiste od chybných investícií, nezamestnanosť zostáva vysoká a banky sú stále umelo podopierané centrálnymi bankami. Kým nedôjde k očiste od chybných investícií, opätovnému spružneniu trhu výrobných faktorov a kým banky nezlepšia svoje bilancie, nebude tu žiaden udržateľný rast.

Žijete a učíte v Madride v Španielsku. Aký vplyv mala kríza na túto krajinu?

U nás sme mali neuveriteľnú bublinu v oblasti nehnuteľností. Ľudia, ako napríklad môj kaderník, mi stále hovorili, že ceny nehnuteľností môžu ísť len hore. Brali si úvery na kúpu domov. A teraz bublina spľasla a ceny domov klesli, najmä na pobreží. Napriek tomu si však ľudia tieto domy nechávajú, pretože nechcú predávať so stratou. To isté platí aj o bankách, ktoré prevzali domy od developerov a nie sú ochotné ich predávať, pretože uznanie strát by mohlo poškodiť ich výsledky. Banky sa refinancujú u ECB, a aj preto tlak na predaj týchto domov zostáva nízky. V dôsledku toho máme viacero oblastí, ktoré skôr pripomínajú mestá duchov. Najväčšie problémy sú vo výstavbe a oficiálna nezamestnanosť dosahuje takmer 20 %.

Mohli by ste rozviesť myšlienku „maturity mismatching“, nesúladu v splatnosti pôžičiek a pohľadávok, ako dôležitého faktora pri vzniku kríz?

Krátkodobé požičiavanie si na jednej strane a poskytovanie dlhodobých úverov na druhej znamená mať krátkodobé záväzky a dlhodobé aktíva. Záväzky sa stávajú splatnými ešte skôr, ako sú splatné aktíva. Toto má významné dopady na reálnu ekonomiku. Investície sa financujú z úspor, ktoré až do momentu dokončenia investičných projektov nie sú zabezpečené. Príkladom by mohlo byť financovanie výstavby bane na železo predajom 3-mesačného komerčného dlhopisu. Ak nie

je možné krátkodobé úverovanie predĺžiť, investičný projekt sa musí zlikvidovať ešte pred jeho dokončením. Táto prax prispela ku kríze, ktorá začala expanziou úverov. Investičné banky financovali samé seba na krátkodobých trhoch a investovali do cenných papierov krytých aktívami.

S ohľadom na menovú politiku Fed-u a ECB, ktorá mena má pred sebou svetlejšiu budúcnosť? Euro alebo dolár?

Ako investor vidím dlhodobo lepšiu budúcnosť pre euro, respektíve pre jeho reformovanú verziu. ECB vychádza z tradície Bundesbanky. Jej hlavným cieľom je cenová stabilita. Nemecko je najväčšia krajina v rámci EMÚ a vzhľadom k jeho histórii má záujem predchádzať inflácii. Fed sa naopak snaží podporovať zamestnanosť. To je vo svojej podstate inflačné. Navyše, viac sa mi páči Trichet ako Bernanke, ktorý je vo svojich dokumentoch veľmi inflačný.

Mnoho ľudí počulo o menovej politike využívajúcej prostriedok „Quantitative Easing“. Čo je to Quantitative Easing?

Quantitative Easing je zhoršenie priemernej kvality aktív, ktoré slúžia ako zábezpeka záväzkov centrálnej banky. To je možné urobiť prostredníctvom Quantitative Easing-u a nákupom aktív nízkej kvality alebo swapovaním aktív bez zmeny celkovej bilančnej sumy. Druhú z uvedených metód využíval Fed počas prvých mesiacov krízy, až do momentu pádu banky Lehman Brothers. FED predával dobré aktíva, konkrétne vládne dlhopisy, a nadobúdval zlé aktíva – úvery poskytnuté problémovému bankovému systému. Bilančná suma sa nezmenila, ale priemerná kvalita aktív sa zhoršila.

Dlhopisy členských štátov hrali dôležitú úlohu v tvorbe peňazí v eurozóne, pretože sa využívali ako zábezpeka oproti pôžičkám od ECB. Banky si môžu požíčovať peniaze a následne ich ponúkať stredomorským krajinám za vyššie výnosy. Myslíte si,

že toto bol faktor pri raste dlhu krajín ako Grécko, Portugalsko alebo Španielsko?

Akceptovanie dlhopisov krajín s klesajúcim ratingom ako Grécko predstavuje dôležité subvencovanie.

Nazdávate sa, že je dobrým ťahom predĺžovať akceptovanie týchto dlhopisov s nižším ratingom zo strany ECB, alebo súhlasíte s redaktorom nemeckého denníka Handelsblatt, ktorý sa obáva inflačných dôsledkov tejto politiky a nazval ju „bozkom smrti duchu Bundesbanky v ECB“?

Obávam sa, že Bundesbank zomrela ešte dávno predtým, konkrétne v čase, keď bola DM obetovaná na oltár európskej socializácie. Prijímanie týchto dlhopisov zo strany ECB je samozrejme dôležité subvencovanie. Banky kupujú tieto dlhopisy pri daných výnosoch len preto, lebo vedia, že ich môžu použiť, keď sa obracajú na ECB so žiadosťou o refinancovanie, pričom tieto dlhopisy používajú ako zábezpeky. Bez ECB by bol už grécky experiment s deficitom dávno za nami.

Áké je riešenie pre „grécky problém“?

Riešením je prestať prijímať grécke dlhopisy zo strany ECB, t.j. zvýšiť minimálne ratingové požiadavky a zastaviť všetky ďalšie podporné opatrenia pre Grécko. Stačí povedať: „Už im neposkytneme žiadnu ďalšiu formu pomoci.“ Potom by Grécko muselo vyhlásiť bankrot a pravdepodobne by dobrovoľne opustilo Európsku menovú úniu. A euro by sa v dlhodobom horizonte stalo silnejším.

Straty finančného sektora sa pretransformovali do verejného dlhu. Zadlženosť rozvinutých krajín dosahuje ohromujúce úrovne. Zároveň populácia v západných krajinách starne, čím sa sociálny systém stáva nákladnejším. Aké sú dôsledky rastúcich štátnych dlhov? Existuje spôsob, ako sa z nich dostať?

Vplyv rastúcich štátnych dlhov predstavuje tlak na centrálnu banku tieto dlhy speňažiť a udržiavať úrokové sadzby na nízkej úrovni. Zvýšenie úrokových sadzieb by znamenalo straty pre banky, ktoré vlastnia dlhopisy, a prinieslo by nové problémy pre finančný systém. Výsledkami tejto politiky budú umelé nízke úrokové sadzby a, skôr či neskôr, inflácia, keďže dane sú nepopulárne. Úplná deregulácia ekonomiky a drastické zníženie vládnych výdavkov by mohla byť cesta von z týchto inflačných tendencií.

Čo vidíte do budúcnosti - infláciu alebo defláciu?

Ako ekonóm to neviem. Ale ako súkromný občan a investor si myslím, že ešte nejakú dobu budeme pokračovať v tomto stave recesie. Potom budeme mať pravdepodobne vyššiu alebo dokonca veľmi vysokú mieru inflácie. Defláciu neočakávam, pretože cent-

rálne banky sú odhodlané jej predísť za každú cenu, aj za cenu zničenia meny.

Philipp Bagus pôsobí ako docent na katedre aplikovanej ekonómie Univerzity kráľa Juana Carlosa v Madride. Zároveň pôsobí ako hosťujúci profesor na univerzite v Osnabrúcku. Vo svojej vedeckej činnosti sa venuje najmä analýzám pôsobenia peňazí v ekonomike,

efektom monetárnych politík centrálnych a komerčných bánk. Publikoval niekoľko článkov a knihu na tému finančnej krízy, jej príčinách a dopadoch. Pravidelne prednáša o princípoch rakúskej ekonómie.

Rozhovor vznikol v apríli pri príležitosti prednášky Philippa Bagusa na Seminári rakúskej ekonómie - ekonómie, ktorá predpovedala

krízu, ktorú v Brusne organizoval pre vybraných študentov z vysokých škôl z celého Slovenska INESS - Inštitút ekonomických a spoločenských analýz v spolupráci s Nadáciou Tatra banky.

Times, október 2010

Odkaz Milтона Friedmana pre slobodu

Richard Ďurana

Dňa 30. júla INESS v spolupráci s The Foundation for Educational Choice organizoval diskusiu spojenú s večerou s cieľom pripomenúť si odkaz Milтона Friedmana, jedného z najvýznamnejších politických ekonómov 20. storočia.

Podujatie sa v piatok uskutočnilo v 5 krajinách sveta a vo všetkých štátoch Spojených štátov amerických, medzi inými napríklad ho oslavovali napríklad aj v najväčšom protihovom think tanku na svete v Cato Institute. Slovensko bolo jedinou krajinou v Európe, kde sa toto podujatie v piatok 30. júla 2010 uskutočnilo.

Friedmanov deň sa oslavuje už štvrtýkrát a my dúfame, že sa nám na Slovensku z toho podujatia podarí spraviť každoročnú tradíciu, pretože mnohé z myšlienok Milтона Friedmana naberajú na dôležitosti práve dnes, kedy sa politici po celom svete predhávajú v záchranných balíčkoch, fiškálnych stimuláciách, nových a nových reguláciách a podobne, proti ktorým Friedman celý život vytrvalo bojoval.

Osobu Milтона Friedmana, ktorý by sa zajtra dožil 98 rokov, asi netreba veľmi predstavovať, keďže ide o najznámejšieho bojovníka za osobnú slobodu, slobodný trh a obmedzenú úlohu vlády a nositeľa Nobelovej ceny za ekonómiu za rok 1976.

Je známy nielen vďaka svojej akademickej činnosti kde sa ako predstaviteľ tzv. Chicagskej školy a tzv. monetarizmu venoval teórii peňazí, kde napríklad upozorňoval, že inflácia je čisto monetárny fenomén, ale - a preto si ho pripomíname aj v INESS - kvôli svojmu úsiliu na poli politickej ekonómie. Napísal niekoľko kníh venovaných myšlienkam osobnej slobody a slobodného trhu, tie najznámejšie sú Kapitalizmus a sloboda a Sloboda voľby (spolu so ženou Rose, ktorá bola tiež ekonómka). Tieto knihy sa stali bestsellermi a popularitu svojim myšlienkam dodal určite aj svojimi pravidelnými stĺpkami v časopise Newsweek, kde pokračoval po Henry Hazlittovi a kam prispieval skoro 20 rokov, ako aj televíznou sériou Sloboda voľby pomenovanej podľa jeho knihy.

Bol najvýznamnejším kritikom štátneho plánovania a keynasiánskeho prístupu k tvorbe politiky. Zaoberal sa témami ako je lincen-

covanie lekárov, povinná vojenská služba, protimonopolné zákonodarstvo, minimálna mzda, cenová kontrola, veľmi známe sú jeho návrhy ohľadom negatívnej dani z príjmu či kupónového systému v školstve, podľa ktorého by peniaze nemali ísť školám, ale študentom.

Na prelome 80-tych rokov mnohé z jeho odporúčaní nasledovali americký prezident Ronald Reagan a britská premiérka Margaret Thatcher.

Friedman okrem iného tiež patril ku kritikom eura kde tvrdil, že ide o politický projekt a z dôvodu rozdielnych fiškálnych politík krajín platiacich jednou menou mu predpovedal životnosť 10-15 rokov, čím si vyslúžil posmech zo strany mnohých mainstreamových ekonómov. Dnes o nestabilite eurozóny pochybuje málokto.

V piatok 30. júla sme diskutovali hlavne o inflácii a deflácií a hlavní diskutéri Juraj Karpiš z INESS a Ronald Ižip z Trim Broker po svojich prezentáciách diskutovali o možných budúcich scenároch. Záujem publika potvrdila živá diskusia, ktorá sa pretiahla do 1 hodiny rannej.

Podujatie podporila americká nadácia

Zopár fotiek z podujatia:

Richard Ďurana, otvorenie

Ronald Ižip komentuje Friedmanove postoje v oblasti monetárnej politiky a hovorí o možných budúcich scenároch vývoja inflácie a deflácie

Juraj Karpiš o inflácii vs. deflácií

Dôchodkové úspory na diaľnice? Ďakujem, neprosím.

Radovan Ďurana

Aj nová vláda sa vracia k návrhu, podľa ktorého by DSSky mali nakupovať dlhopisy určené na financovanie diaľnic. Je dobré si vyjasniť, o čo vlastne v tomto finančnom vzťahu ide.

1) Slovenské diaľnice sú z finančného hľadiska nerentabilný projekt. Výnos z diaľnic nedokáže pokryť náklady na ich výstavbu. Je dôležité si pripomenúť, že očakávané ročné výnosy z mýta dosahujú zhruba 200 mil. eur, to sa však týka všetkých ciest, už existujúcich diaľnic aj ciest prvej triedy. Keď NDS zverejní ročné štatistiky mýtnej výnosnosti jednotlivých úsekov, bude možné povedať, koľko výhradne zarobia diaľnice. Už teraz je však jasné, pri porovnaní s predpokladanými ročnými PPP splátkami za diaľnice (viac ako 700 mil. eur), že diaľnice si na seba nezarobia. Toto je zásadný rozdiel napríklad oproti financovaniu výstavby diaľnic penzijnými fondmi v Chile, kde hlavným zdrojom financovania splátok je tok peňazí vznikajúci z prevádzky diaľnice (de facto ide o projektové financovanie, viac napríklad tu str. 97). Niektoré strany u nás pritom v predvolebnej kampani zdôrazňovali, že nesúhlasia s rozšírením mýta na osobné autá a teda nesúhlasia so zvýšením príjmov z diaľnic.

2) Ak si diaľnice na seba nezarobia, z pohľadu občana je diaľničný dlhopis presne

to isté, ako každý iný štátny dlhopis. Štát na splatenie dlhopisu bude musieť použiť dane, ktoré v budúcnosti zaplatia občania. Rizikovosť diaľničných dlhopisov bude presne taká istá, ako rizikovosť ostatných štátnych dlhopisov. Pre mnohých sporiteľov tak vznikne paradoxná situácia – ich dôchodok z druhého piliera bude závislý na tom, či oni budú platiť v budúcnosti dane. Respektíve či budúce vlády budú viesť takú rozpočtovú politiku, ktorá neskončí štátnym bankrotom, a budú schopné buď dlhopisy splácať, alebo ich refinancovať na finančných trhoch.

3) Z pohľadu reformy dôchodkového systému ide o krok spať. Sporiteľ, ktorý predtým prostredníctvom širokého portfólia rozkladal riziko výplaty jeho investícií medzi cenové papiere mnohých štátov a firiem, týmto zvýši svoj vklad a závislosť na hospodárstve a vláde Slovenskej republiky (spomínalo sa 20% úspor), ktorej dlh rastie momentálne tempom 7-8% HDP. Takéto riziko už nesie v prvom pilieri na 100% a práve druhý pilier mal byť možnosťou diverzifikácie.

4) Prepojenie Košíc a Bratislavy diaľnicou je politický cieľ, nie ekonomicky rentabilný projekt. Niektoré úseky vyžadujú diaľničný profil, na mnohých úsekoch postačuje rýchlostná cesta. Obchvaty majú ďaleko vyšší prínos, ako priamky diaľnice spájajúce bod A a

B. Historické skúsenosti s výstavbou diaľnic na Slovensku naznačujú skôr predrazenie ako ekonomicky efektívnu výstavbu. Úspory v DSS predstavujú pre politikov pohodlný zdroj financovania veľkolepých, často však málo efektívnych projektov. Výstavba diaľnic by mala prejsť hlavne kritickým metrom ekonomickej prínosnosti.

Vláda by nemala presadzovať povinnosť pre správcov DSS investovať do dlhopisov na financovanie diaľnic. Mala by to byť voľba správcov fondov (ak považujú dlhopisy za bezpečnú a primerane výnosnú investíciu) a voľba sporiteľov – ak považujú takúto stratégiu ich správcov fondov za vhodnú.

Svoje úspory by som bol ochotný investovať do diaľničných projektov, ak by štát vypísal súťaž na vybudovanie diaľnice, pričom súkromní investori by boli sami zodpovední za výšku uplatňovaného mýta a zároveň by to bol ich hlavný zdroj príjmov určený na splácanie dlhopisov. A samozrejme, za predpokladu, že ziskovosť projektu nie je postavená na predpoklade napr. štvornásobného počtu kamiónov na Slovensku.

Aktualne.sk, 23.7. 2010

Sean Gabb v Bratislave

Richard Ďurana

Dr. Sean Gabb, riaditeľ The Libertarian Alliance a jeden z najznámejších obhajcov slobody na britských ostrovoch, predniesol dňa 3. augusta na pozvanie INESS v Bratislave už svoju tretiu prednášku, tentoraz na tému The Path to Ideological Hegemony Lies Through Domination of Popular Culture.

Na našich stránkach nájdete videozáznam z tohto podujatia, na ktorom Dr. Gabb rozprával, prečo je nevyhnutné, aby obhajcovia slobody pôsobili nielen na poli ekonómie či

politiky, ale aj kultúry. Prednášku si môžete pozrieť aj na tomto zázname Dr. Gabba v HD kvalite:

<http://www.vimeo.com/14131027>

Prvé zvyšovanie daní

Radovan Ďurana

Vo volebných programoch žiadna strana nesľubovala zvyšovanie daní, a hoci všetky vedeli o katastrofálne prázdnej štátnej pokladnici, skoro všetky sľubovali znížovanie výdavkov. Dalo by sa preto povedať, že na znížovanie výdavkov má súčasný parlament mandát ľudu. Výsledok?

Minister financií sprístupnil verejnosti aktuálne detaily štátneho účtovníctva, konkrétne plánovanú výšku schodku. Päť miliárd eur je

zárez, ktorý nám budú potomkovia o hlavu otlkať, a my budeme musieť byť ticho, lebo nebudeme vedieť zdôvodniť, prečo to zadlženie stálo za to. Neostane im po nás totiž po tomto roku ani o 100 km diaľnic viac, ani fungujúce zdravotníctvo, kvalitnejšie školstvo či efektívna verejná správa. Pri moci bola vláda, ktorá nám servírovala život nad pomery, na ktorý by sme mali nárok vtedy, keby sme platili o 60%(!) vyššie dane do štát-

neho rozpočtu. Ako teraz z toho von?

Možnosti sú v zásade dve. Buď sú súčasné výdavky nevyhnutné a v primeranej výške a preto by sme im mali adekvátne prispôbiť výšku daní. Alebo výdavky považujeme za priveľké a neefektívne a malo by dôjsť k ich zníženiu. Vo volebných programoch žiadna strana nesľubovala zvyšovanie daní, hoci všetky vedeli o katastrofálne prázdnej štátnej pokladnici, ale skoro všetky sľubovali

znižovanie výdavkov. Dalo by sa preto povedať, že na znižovanie výdavkov má súčasný parlament mandát ľudu. Výsledok?

Na stole chýbajú konkrétne návrhy šetrenia, ale už je známe, o koľko sa majú zvyšovať dane.

.selektívne odstraňovanie výnimiek

Nápad na zvyšovanie odvodov sa nestretol s pochvalnými ohlasmi. Nečudo, však predložený návrh nemal koncepciu a v horšom prípade by do zahraničia vyhnal šikovných a vzdelaných kvôli privysokým odvodom. Vládnica koalícia na to zareagovala krokom do strany (nie vzad!) a selektívne zvyšovanie odvodov zatiaľ nahradila plošným zvýšením sadzby DPH. Obe možnosti znamenajú zhoršenie situácie zviechajúcej sa ekonomiky, avšak negatíva vyššej DPH sa rozložia medzi všetkých spotrebiteľov, zatiaľ čo vyššie odvody by postihli len vybranú skupinu pracujúcich ľudí. Muselo však hneď dôjsť k zvyšovaniu sadzby? Koalícia mohla pristúpiť k zrušeniu 10% sadzby na vybrané tovary. Ukončilo by sa tak bezdôvodné zvýhodnenie časti spotrebiteľov, sprehľadnil by sa daňový systém. Rozpočtu by to prinieslo zhruba 120 mil. eur, čo nie je tak ďaleko od očakávaných 183 mil. z vyššej sadzby DPH. Odstrá-

nila by sa tým aj neadresnosť, pretože vďaka nižšej DPH na lieky či knihy majú lacnejšiu spotrebu nielen dôchodcovia, ale aj všetci s nadštandardným príjmom. Nedostatok príjmov niektorých skupín obyvateľstva a ich neschopnosť zabezpečiť si základné lieky by mal štát riešiť pomocou sociálneho systému, ten daňový má úplne iné funkcie. Koalícia zvolila jednoduchšiu cestu vyššej sadzby, ktorú sa snaží zľahčovať dočasnou opatrenia. Nakoľko sa dá ale veriť, že vláda po 4 rokoch, stále s deficitným rozpočtom, zníži sadzbu? Vynára sa časom osvedčený Friedmanov výrok: „Nič nie je také trvalé ako dočasné opatrenia vlády.“

.znižovanie výdavkov

Metóda boja s deficitom zvyšovaním príjmov má aj druhú negatívnu stránku. Vyššie daňové príjmy znižujú deficit a budia dojem, že o danú sumu netreba znižovať výdavky. Zaničká tak diskusia o opodstatnenosti mnohých výdavkov najmä štátneho rozpočtu. Chýbajúcich 63 mil. eur po zjednotení sadzby na 19% mohla koalícia získať napríklad zoškrtaním neefektívnej podpory bývania.

Koalícia navrhla v tomto balíčku opatrení zvýšenie daní o 350 mil. eur, zhruba 65 eur na občana.

Za tri toky sa táto suma má vyšplhať na 500 mil. eur. Občan sa však môže oprávnenne pýtať: o čo sa zlepšila kvalita služieb poskytovaných štátom, že je potrebné platiť vyššie dane? Zlepšila a práve to je príčinou vysokého deficitu. Bolo by klamlivé tváriť sa, že nižšie výdavky na aparát ministerstiev a transparentnejšie verejné obstarávanie povedie k zásadnému zlepšeniu bilancie. Podstatné znižovanie deficitu, ak má k nemu dôjsť cez výdavkovú stranu, bude vyžadovať reformy vo vzdelávaní, doprave, sociálnom systéme, zdravotníctve či dôchodkoch. Také reformy, ktoré znížia nielen plytvanie, ale aj rozsah štátom financovaných služieb. Pretože 5 mld. eur je deficit, ktorý sa nedá riešiť prepúšťaním ani zvýšením sadzby DPH o 1%. Na zázrak v podobe prudkého rastu daňových príjmov ako výsledku ekonomického rastu sa momentálne nedá spoliehať. Je na čase, aby koalícia začala o reformách nahlas hovoriť a pripravovať prvé kroky. Ak nebude mať dostatok odvahy, súčasné zvyšovanie daní nebude posledné.

.týždeň 13.9.2010, 37/2010

Skryje sa Írsko za eurovalom?

Juraj Karpiš

„Írsko nie je Grécko!“, poučil trhy minulý týždeň riaditeľ Medzinárodného menového fondu (MMF) Dominique Strauss-Kahn. „Grécko nie je Írsko!“, takmer okamžite kontroval grécky minister financií George Papakonstantinou. „Španielsko nie je Grécko ani Írsko a ani nimi nikdy nebude“, zatvoril José Manuel Campa, zástupca ministra financií Španielska. Pritom všetky tri krajiny sa najviac boja toho, aby sa z nich nestal Island. Situácia v eurozóne nadobúda črtu tragikomedie. Smiať sa môžeme cez slzy - ide totiž aj o naše eurá.

Írska sága sa prehupla do ďalšieho dejstva. Predloženie účtu írskym daňovým poplatníkom za znárodnené banky v podobe deficitu verejných financií vo výške 32% HDP a prekvapivo štedré odhodlanie vlády splatiť dlhy voči zahraničným veriteľom bánk do posledného eura som na tomto mieste popísal pred mesiacom. Mnohí bombastický deficit nepovažovali za príliš veľký problém. Pri rekapitalizácii bánk má ísť o jednorazový výdavok, pričom Írsko si pochtivo robí domáce úlohy aj na výdavkovej strane verejných financií, má príkladnú históriu fiškálnej zodpovednosti a transparentne informuje svet o svojich problémoch. A hlavne keltský „tiger“ vzhľadom na štruktúru existujúceho štátneho dlhu a objem dostupných zdrojov nemusel ísť s kožou na trh až do polovice roku 2011.

No nejde to až tak hladko. Ako som uviedol v spomínanom článku, len ťažko sa hľadajú

dôvody, prečo by si ľudia a firmy mali nechávať svoje úspory v nesolventných írskych bankách. Tieto dôvody údajne nenašlo ani pomerne veľa veľkých korporátnych klientov najväčšej írskej banky Bank of Ireland, ktorí si svoje vklady začali presúvať do bezpečnejších prístavov v eurozóne. Odliv likvidity cestou scvrkávajúcich vkladov sa bankám vraj nedarí kompenzovať krátkodobými peniazmi požíčanými od ostatných bánk eurozóny. Tie

totiž považujú írske banky za príliš riskantných partnerov do tanca. Dnešným akútnym problémom Írska a stredom debaty, či má Írsko ako prvé načrieť do zázračnej truhlice eurovalu, tak nie sú verejné financie, ale komerčné banky, ktoré však musí zachraňovať vláda. O ochote EÚ k sebareflexii mimochodom, svedčí aj skutočnosť, že írske banky veľmi úspešne prešli nedávnym európskym stres testom.

Pritom samotnej írskej vláde sa zatiaľ zá-

chranného kolesa hodeného z eurozóny a MMF príliš chytať nechce. Niet sa čo čudovať. Táto pomoc by Írsko stála časť suverenity a prišla by s nepríjemným zásahom do írskeho daňového systému. Jedným z nich by mohlo byť zvýšenie 12,5% dane z príjmu firiem, ktorá už dávno leží v žalúdku ostatným krajinám EÚ s prebujnelými drahými sociálnymi systémami. Rakúsky minister financií Josef Pröll dlho okolo horúcej kaše nechodil a už sa nechal počuť, že ak Írsko po pomoci siahne, bude následne nutná diskusia o „optimálnej“ výške írskej dane z príjmu právnických osôb.

Kým Írsko stále váha, Portugalsko o možnosti, že si euro-kreditku čochvíľa vypýta, už otvorene hovorí. Pravdepodobnosť, že euroval nezostane len platonickou „nukleárnou“ hrozbou nesprávnym špekulantom, ktorá nás de facto nebude stáť ani jeden eurocent, sa tak v posledných týždňoch výrazne zvýšila.

Zaujímavým úkazom sú aj rizikové prírážky Grécka. vracajú ich na hodnoty pred bombastického predstavenia takmer biliónového eurovalu a zapojenia Európskej centrálnej banky do hasenia fiškálnych požiarov v PIIGS krajinách. Prispievajú k tomu nekonečné prekvapenia ohľadom ozajstného hospodárenia tejto krajiny. Deficit za rok 2009 bol opäť revidovaný, tento krát z 13,6 na 15,4% HDP a môj niekdajší odhad štátneho dlhu v roku 2013, keď sa bude mať Grécko opätovne postaviť na vlastné nohy, vo výške 150%

HDP, teraz vyznieva ako naivne optimistický. Írske krachujúce banky, grécke lži a nači-ahnutá ruka Portugalska odhalili ďalšiu dôležitú skutočnosť. Európske bratstvo, narýchlo zamknuté pod transparentom „Jeden za všetkých, všetci za jedného“ nie je také jednoliate, ako sa mohlo v máji zdať. Rakúsky minister financií Josef Pröll nešetril tvrdými slovami na adresu Grécka „Máme tú aktuálne údaje. Z pohľadu Rakúska nevidím dôvod, prečo by sme mali uvoľniť decembrovú tranžu.“ Médiami prebehli informácie, že ďalšia časť pôžičky Grécku pravdepodobne naozaj neodíde podľa plánu v decembri, ale bude mesiac meškať. Prvé signály váhania v bezhlavom zachraňovaní prasiatok prišli aj z predvolebného Fínska. A tak v eurokúte, v ktorom sme za neposlanie daru Grécku, už čoskoro nemusíme kľačať sami.

Súčasný udalosti sú pomerne jasným posolstvom. Je najvyšší čas opustiť hypotézu, že za to, čo sa pred našimi očami (a za naše peniaze) deje, môžu živočíšne pudy, iracionálni investori, vĺcia svorka alebo iné rozprávkové bytosti, ktoré umožňujú presúvať vinu za súčasný stav z pliec európskych politikov a bankárov na niekoho menej konkrétneho. Nie, nejedná sa o negatívnu deviáciu či letnú búrku, ktorú stačí prečkať a opäť vyjde príjemné slniečko rastúcich cien nehnuteľností a rýchleho hospodárskeho rastu. Mraky ne-

odišli ani po 6 mesiacoch existencie eurovalu, nákupoch dlhopisov problematických krajín ECB a oficiálnom prehlásení konca Veľkej recesie. Je čas začať brať vážne signály súkromných trhov o rizikovosti jednotlivých krajín. Na rozdiel od politikov sa totiž jedná o ľudí, ktorí za svoje omyly v odhade budúcnosti platia vlastnými peniazmi. A súkromní investori kričia, že eurozóna má vážne problémy a praskanie eurom nafúknutých bublín nie je krízou likvidity ale solventnosti. Euroval a proaktívna ECB sú len sedatívom a maskujú akútnosť súčasnej situácie. Znižujú tlak na politikov v problematických krajinách pristúpiť k naozaj radikálnym úsporným opatreniam. Na strane druhej vyvolávajú ilúziu vo veriteľoch problematických krajín, že ich občania obetujú svoje dôchodky a budú doživotne platiť vysoké dane len preto, aby sa nafukovačom bublín ich pohľadávky vrátili do posledného eura. Eurozóna ale nemá na to, aby ručila za dlhy každého.

Ak to bude napriek tomu skúšať, dopadne rovnako ako Írsko. Na mohutných pleciach nemeckého kreditného ratingu sa síce môžu voziť drobné prasiatka, ako je Portugalsko či Grécko, no keď sa na ne začne štverať prerastené Španielsko alebo Taliansko, hra na solidaritu sa rýchlo skončí. Pritom Španielsko svoju skriňu s mŕtvolami zatiaľ neotvorilo a dni zúčtovania tam ešte len prídu.

Problém nesplácaných úverov zo strany krachujúcich developerov riešia tamojšie banky kúpením celého projektu, čo účtovne maskuje straty a zároveň dostáva realitný trh a jeho ceny pod kontrolu bánk. Mierny, 10% pokles cien nehnuteľností v krajine s vyše 20% nezamestnanosťou a rovnakým počtom nepredaných domov ako v šesťkrát väčších USA teda netreba brať vážne. Že ani Nemci neunesú všetko, ukazujú v poslednej dobe rastúce výnosy nemeckých dlhopisov, ktoré boli doteraz etalónom bezrizikivosti.

Krízu priniesla ilúzia bohatstva navodená lacnými peniazmi. Táto ilúzia sa pretavila niekde do stavebného ošialu, inde do zdani-ového ekonomického zázraku či bujnejšieho štátneho aparátu. Dnes vieme, že reálnych zdrojov je ďaleko menej, než je potrebné na fungovanie sveta tak, ako sme ho do roku 2007 poznali. Tejto realite sa musí prispôbiť súkromný aj verejný sektor. Šetrením, škrtmi a tam kde je to nevyhnutné aj bankrotmi. V roku 2011 si rozvinuté krajiny budú musieť podľa MMF požičať 10,2 bilióna USD, čo je viac ako 27% ich HDP. V tomto boji o kapitál nevyjde na všetkých. Je preto najvyšší čas prestať v Európe odkladať nevyhnutné a začať uvažovať o tom, kto a ako bude musieť zbankrotať.

.týždeň, 47/2010, 21. 11. 2010

Vyššou mzdou proti nezamestnaným

Richard Ďurana

Tri zo štyroch koaličných strán si pred voľbami uvedomovali negatívne dosahy minimálnej mzdy na trh práce a hovorili o nutnosti jej zrušenia (SaS), predefinovaní (MostHíd) či úprave (KDH). Odvážne predvolebné gestá sú však už zabudnutou minulosťou a porekadlo „reči sa hovoria a chlieb sa je“ vláda opäť potvrdila opatrením, ktorým sa o ďalší krok priblížila k vláde predchádzajúcej – schválila zvýšenie minimálnej mzdy o tri percentá a s platnosťou od januára 2011 bude najnižšia mzda predstavovať 317 eur.

Pripomeňme len, že v susednom Česku sa minimálna mzda nemenila od januára 2007 (!) a v čase prijatia predstavovala 290,6 eura.

Medzi rokmi 2007 – 2009 pritom priemer-
ná mzda stúpala o 12,6 percenta. Nebyť v súčasnosti silného kurzu českej koruny, bola by jej súčasná úroveň 8000 českých korún dokonca nižšia ako slovenská minimálna mzda.

Áno, zvýšenie o percento rastu priemernej mzdy navrhlo v súlade so zákonom ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny potom, keď už takmer tradične nedošlo k dohode sociálnych partnerov.

Vláda však návrh ministerstva akceptovať nemusí a Ficova úprava jej dáva široký ma-

névrovací priestor – aj v minulosti sme boli svedkami stavu, keď ministerka Tomanová navrhovala zvýšenie minimálnej mzdy o deväť percent, Ficova vláda však odklepla rast „len“ o 4,5 percenta.

Ako zvýšenie dane

Vláda minimálnu mzdu nemusela zvyšovať vôbec. Podľa premiérky vláda chápe zvýšenie minimálnej mzdy ako jeden z nástrojov na kompenzáciu dosahov vládneho balíka úsporných opatrení. Inými slovami, vláda nariadi zamestnávateľom, aby zo svojho účtu platili zvýšené dane za zamestnancov.

Podľa ministerstva práce sa pritom zvýšenie dotkne hlavne zamestnávateľov v súkromnom sektore, len šesť percent dotknutých pracuje v štátnej alebo vo verejnej sfére.

Vo svojej podstate má teda zvýšenie minimálnej mzdy v kombinácii s úsporným balíkom podobný efekt ako zvýšenie dane z príjmu právnických osôb.

Ministerstvo vo svojom stanovisku uviedlo, že dosiaľ nebol preukázaný relevantný vzťah medzi rastom minimálnej mzdy a vývojom miery nezamestnanosti.

Empirické štúdie z celého sveta pritom jasne poukazujú na skutočnosť, že minimálna mzda znižuje zamestnanosť nízko príjmo-

vých zamestnancov.

Vo svetle tohto zistenia je úsmevný aj dlhodobou používaný argument odborárov, podľa ktorého zvyšovanie minimálnej mzdy motivuje nezamestnaných, aby uprednostnili príjem v zamestnaní pred poberaním štátnych sociálnych dávok.

Je to práve umelo zvýšená cena najlacnejšej práce, ktorá funguje ako významná bariéra na vstup nízko kvalifikovaných (vrátane absolventov) na trh práce. Pritom práca je väčšinou jediné aktívum, ktoré nezamestnaní dokážu speňažiť, a predstavuje jediný spôsob, ako sa vymaniť z chápadiel sociálnej siete.

Ministerstvo uvádza, že vyššia minimálna mzda ročne zvýši náklady podnikateľov kumulatívne zhruba o 3,7 milióna eur (pravdepodobne ide o prepočet, ktorý nezohľadňuje všetky stupne minimálnej mzdy, preto skutočný dosah bude vyšší).

Pri hypotetickom scenári, že zvýšenie minimálnej mzdy nebude viesť k prepusteniu časti nízko príjmových pracujúcich, sa tak bez vyprodukovania pridanej hodnoty (nizkopríjmoví zamestnanci budú pri vyšších mzdových nákladoch vykonávať tú istú prácu) „stratia“ prostriedky, ktoré mohli byť použité na vytvorenie nových pracovných miest.

Prispôbiť regiónom

Minimálna mzda je nástrojom zvyšovania príjmu a ochrany svojich pracovných miest dobre organizovanej záujmovej skupiny zamestnancov (odbory) na úkor nijako neorganizovanej veľkej skupiny nezamestnaných.

S istotou môžeme hovoriť, že ak by nezamestnaní mali svoje odbory, bojovali by za

zrušenie minimálnej mzdy.

A keby sa toto opatrenie nestretlo na najvyšších úrovniach s dostatkom politickej odvahy, nezamestnaným by pomohla aspoň regionalizácia minimálnej mzdy, inými slovami, prispôbenie jej výšky ekonomickej výkonnosti daných regiónov.

Je predsa logické, že štátom stanovená jed-

notná minimálna cena pracovného miesta bude mať úplne iný efekt v Bardejove ako v Bratislave.

SME 18. 10. 2010

Cena štátu

Cena štátu má poľskú sestru

Tentokrát netradične, bez grafu, no s o to väčšou radosťou vám oznamujeme, že náš projekt Cena štátu dostal po českej ďalšiu sestričku - tentoraz z Poľska. Pripravil ju varšavský FOR Foundation a oficiálne ju spustil v októbri.

Poľskú verziu Ceny štátu s názvom Dług Publiczny nájdete na stránke <http://www.dlugpubliczny.org.pl>.

www.cenastatu.sk

Cena štátu na stredných a vysokých školách

Aj tento rok sme učiteľom tristo stredných škôl na Slovensku poslali učiteľský balíček Cena štátu, ktorý im môže pomôcť pri výučbe problematiky verejných financií. V návaznosti na cyklus prednášok, s ktorými sme začali pred dvomi rokmi, pokračujeme aj v tomto školskom roku s prednáškami pre učiteľov a pre študentov, cieľom ktorých je objasniť fungovanie verejných financií, finančný vzťah občan - štát, ako aj ukázať, ako sa dá pri výučbe využiť internetový portál Cena štátu (www.cenastatu.sk) a učebné pomôcky, ktoré sme pre učiteľov pripravili.

Týmto sa zároveň obraciame na učiteľov, ktorí majú záujem používať Cenu štátu ako pomôcku pri výučbe o verejných financiách: prosím, kontaktuje nás na telefónnom čísle 02 - 5441 0945 alebo elektronicky na adrese: iness@iness.sk, my prideme za Vami na Vašu školu a v cca hodinovej prezentácii vzdelávací projekt Cena štátu Vaším učiteľom detailne predstavíme.

Zaujímavá internetová adresa

Dihová kríza v Európe Pozrite sa, ako sú na tom jednotlivé krajiny Európy v ukazovateľoch zadĺženia verejného a súkromného sektoru, deficitov verejných financií, ratingov a potrieb refinancovania dlhu v nasledujúcich rokoch. Ktorá krajina bude nasledovať Grécko a Írsko?

<http://www.zerohedge.com/sites/default/files/images/user5/imageroot/gono/Cheat%20Sheet%201.jpg>

PODPORTE INESS!

INESS je nezávislá nezisková organizácia, ktorá uskutočňuje svoje aktivity vo veľkej miere vďaka podpore darcov. Ak sympatizujete s aktivitami INESS a radi by ste finančne prispeli k ich uskutočňovaniu, môžete tak urobiť bankovým prevodom na účet INESS: 266 475 2087 / 1100 (Tatrabanka, a. s., Hodžovo námestie 3, 811 06 Bratislava). Do správy pre prijímateľa uveďte „Dar“.

Srdečne Vám ďakujeme.

Pro/Anti Market

PRO MARKET

Spontánny poriadok

Ak vypnete semaforey a prestanete centrálnu riadiť chronicky preplnenú križovatku nastane chaos, neúprosná tlačienica a nikto sa nikam nedostane. Človek človeku vlkom. Bez pravidiel vynútených centrálnou autoritou to jednoducho nejde.

Je to úplne jasné a je naivné myslieť si, že ľudia budú spolupracovať a hľadať optimálne riešenia bez centrálného dohliadača, že zospodu, spontánne vznikne poriadok. Jasné je to až kým to naozaj nevyskúšate a neukáže sa, že to je presne naopak.

Semaforey vyplývajú v malom meste vo Veľkej Británii - a dopadlo to takto:

Pred vypnutím semaforov križovatkou prešlo do 1700 áut a 300 chodcov za hodinu. Tvorili sa tam výrazné zápchy. Tie po vypnutí semaforov úplne zmizli, pričom križovatkou, ktorú neriadia žiadnymi konvenčnými nástrojmi prejde až 2000 áut a 300 chodcov za hodinu. Za 8 mesiacov vypnutých semaforov sa stali dve „ľuknutia“ automobilov, nedošlo k žiadnej nehode s chodcom ani k žiadnemu zraneniu účastníkov cestnej premávky.

Tom Vanderbilt, ktorý písal o tejto zmene dopravných pravidiel zavedenej pánom Mondermanom v tej súvislosti napísal:

“Ako som pozoroval spleť spoločenský balet, ktorý vzniká, keď autá spomalili a vchádzali do kruhu (chodci by mali prechádzať cestu po prechode umiestnenom tesne pred križovatkou), Monderman predviedol obľúbený trik. So zavretými očami a pospiatky vstúpil do križovatky. Autá si hľadali cestu okolo neho. Nikto netrúbil, nebol zrazený. Namiesto binárneho, mechanického procesu – zastaviť, pohnúť sa – pohyb premávky a chodcov v križovatkách pôsobil ľudsky a organicky.”

(pozn. video nájdete na našej stránke)

ANTI MARKET

Nekonečne veľa nápadov, ako utrácať verejné zdroje

Najnovší nápad pochádza z dielne Európskeho parlamentu. Virtuálny svet EÚ, určený na šírenie myšlienky EÚ pre nadšených hráčov, by sa mal volať Citzalia. Na štýl 2nd life. Podľa stránky sa môžete práve stať testermi beta verzie. Tento nápad by mal stať cca 282 tis. eur.

Dajte nám zo svojho!

Štrajky zamestnancov nevidia radi ani zamestnávateľi, ani zamestnanci. Štrajk je dôkazom toho, že predstavy týchto dvoch strán sú príliš odlišné na to, aby dosiahli

zhodu za zeleným stolom.

Človek mimo sporu má obyčajne málo informácií na to, aby mohol situáciu „nestranne“ komentovať. Výnimočne však spor presiahne medze „primeranosti“. Najmä keď zamestnanci očakávajú od zamestnávateľov funkcie, ktoré im neprináležia, povedzme v oblasti sociálneho zabezpečenia. Ako príklad môže poslúžiť príklad zo susedného Česka.

„Podnik nabíza 1,5 násobek až 4,5 násobek průměrného platu nad zákonný rámec. Naše představa je desetinásobek až čtyřnásobek, podle toho, jak dlouho tu ten člověk pracoval,“ řekl Bělohav.

Toľko názor zástupcu odborov z Delphi Packard, ktorý uzatvára prevádzku v Českej republike. Niekoľko stoviek z 1400 zamestnancov, ktorých čaká prepustenie, už štrajkovalo pred závodom za vyššie odstupné. Požadujú podstatne vyššie odstupné, ako priznáva zákon, to znamená 3 násobok predchádzajúcej priemernej mzdy.

Rozmenené na drobné, požadujú, aby im zamestnávateľ vyplatil niekoľkonásobok mzdy bez toho, že odvedú prácu. Primeraná požiadavka?

Nekonečná výpovedná doba?

Medzinárodná organizácia práce zverejňuje niektoré zaujímavé porovnania benefitov poskytovaných pracovným právom jednotlivých krajín. Nedávno zverejnila prehľad zákonnej výpovednej doby vo väčšine krajín sveta.

Z prehľadu vyplýva napríklad, že slovenské minimálne 2 mesiace pre každého zamestnanca sú nadštandardom, ktorý nemajú pre zamestnancov v pracovnom pomere do 2 rokov ani vo Francúzsku ani v Nemecku. Francúzi dokonca nemajú ani predĺženie výpovednej doby na 3 mesiace pre zamestnancov, ktorí odpracovali viac ako 2 roky (racionálne argumenty pre dĺžku výpovednej doby v závislosti od dĺžky pracovného pomeru sa hľadajú pomerne ťažko). Opačný extrém predstavuje Belgicko, ktoré má pre kancelárskych pracovníkov (white collar) takéto pravidlo:

Minimálne 3 mesiace pre zamestnancov zamestnaných viac ako 5 rokov plus minimálne 3 mesiace za každú ďalšiu päťročnicu v pracovnom pomere. A tak zamestnanec po 20 rokoch strávi vo výpovednej dobe 12 mesiacov.

Historky z využívania zdrojov EÚ

Britský think-tank Open Europe zverejnil na svojej stránke vybraných 50 prípadov neefektívneho míňania finančných prostriedkov zo zdrojov EÚ. Rozhodli sme sa vybrať

niektoré z týchto prípadov a spracovať ich aj v slovenčine. Chceme tak poukázať na to, že neefektívne nakladanie finančných prostriedkov nie je len doménou slovenských štátnych orgánov, ale dochádza k nemu aj na nadnárodnej európskej úrovni. Tu sú dva vybrané príklady, ďalšie nájdete na našej stránke.

411 000 Eur na fitness a rehabilitačné centrum pre psov

Vo februári 2009 bola maďarskej IT firme Gyrotech Commercial a Supplier Ltd. poskytnutá dotácia zhruba 411 000 Eur z Európskeho fondu regionálneho rozvoja spolu s ďalšími 500 000 Eur pochádzajúcimi z iných zdrojov na projekt zlepšenia životného štýlu a životného štandardu psov. Zdá sa, že spoločnosť, ktorá sa pôvodne zaoberá informačnými technológiami, požiadala o peniaze, aby rozšírila svoje pôsobenie o vývoj hydroterapeutického systému určeného na zlepšenie života psov. Spoločnosť použila fondy na stavbu nových kancelárií pre centrum. Avšak kancelárie zostali prázdne, zarastené burinou a centrum pre psy sa má ešte len zrealizovať.

Miestni obyvatelia tvrdia, že zamestnancov firmy sídliacej v susedstve nikdy nevideli. Napriek tomu v apríli 2009 Gyrotech dostal ďalších 13 307 Eur z EÚ, tentokrát na manažérsky projekt Web-Shop zdanlivo nesúvisiaci s navrhovaným rehabilitačným centrom. V auguste 2010 miestni úradníci v Dregelypalank iniciovali federálne prešetrovanie v činnostiach a financovaní Gyrotech Ltd.

5,1 mil. Eur na „culture club“ pre úradníkov EÚ v Luxemburgu

V roku 2009 EÚ kúpila „Foyer Européen“ v Luxemburgu za 5,1 mil. Eur. Miesto je domovom Cercle Culture des Institutions Européennes – kultúrneho okruhu Európskych inštitúcií – ktorý je sieťou klubov a združení, ktorých sa môžu zamestnanci EÚ zúčastňovať. Prízemie budovy tvorí reštaurácia, v ktorej zamestnanci EÚ a ich hostia môžu obedovať, kým vrchné poschodie sa využíva pre rôzne spoločenské a kultúrne kluby. Zoznam klubov zahŕňa aj „Scottish Highland Dancing club“ a klub pre ochutnávky vína.

Kocúrkovo

Európsky súdny dvor rozhodol, že Česká republika musí do svojej legislatívy prebrať aj smernicu, ktorá nemá čo v Česku regulovať. Ide o zamestnanecké fondy, ktoré v ČR neexistujú a zvolení zástupcovia neprejavujú žiadny záujem o ich zavedenie. Ďalší príklad, keď úradná moc vyhráva nad zdravým rozumom.